

Ζούμε σε έναν κόσμο που συνεχώς εξελίσσεται και μεταβάλλεται σε όλους τους τομείς, σ' έναν κόσμο πολυπρόσωπο, όπως αυτός έχει διαμορφωθεί με την κατάρρευση των εθνικών συνόρων. Σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, όπου η μοίρα είναι κοινή για όλους τους ανθρώπους. Κοινά είναι ακόμη και τα ποικίλα, σύνθετα προβλήματα, με τα οποία βρίσκεται αντιμέτωπος ο Ελληνισμός, η Ευρώπη και ολόκληρη η ανθρωπότητα, ως απότοκα της γενικότερης αξιακής και ανθρωπιστικής κρίσης που διακρίνεται σήμερα. Η σύγχρονη αυτή πολυδιάστατη κρίση, απαιτεί τη διαμόρφωση ενός νέου παγκόσμιου πολίτη που θα συνειδητοποιήσει ότι ο πόλεμος, το προσφυγικό, η φτώχεια, η οικολογική καταστροφή, οι κοινωνικές ανισότητες, ο ρατσισμός, η βία, η καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλα τόσα προβλήματα παγκόσμιας εμβέλειας, αφορούν ανεξαιρέτως όλους τους ανθρώπους και όλα τα έθνη και για την επίλυσή τους επιβάλλεται ενεργός πολιτότητα, πνεύμα συλλογικότητας και συνεργασία. Για να είναι εποικοδομητική, όμως, η συμμετοχή χρειάζεται αφενός ο άνθρωπος να αποκτήσει γνώση για τα κοινωνικά αυτά ζητήματα και για τις επιπτώσεις που επιφέρουν και αφετέρου να αξιοποιήσει τις πανανθρώπινες αξίες του Ελληνισμού, με στόχο την ανασύνταξη και ανασυγκρότηση ενός νέου, ειρηνικού και αισιόδοξου κόσμου. Ιδιαίτερα βαρυσήμαντη κρίνεται η αξία της Ελευθερίας, η οποία παρουσιάζεται ως προσωποποιημένη θεότητα από τον εθνικό μας ποιητή Διονύσιο Σολωμό στον γνωστό «Ύμνον εις την Ελευθερίαν», που φέτος συμπληρώνει τα 200 χρόνια από τη σύνθεσή του το 1823, έργο διαχρονικό και που σήμερα είναι πιο επίκαιρο από ποτέ άλλοτε.

Ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι σήμερα η ειρήνη και η σταθερότητα στον κόσμο κρίνονται ως επισφαλείς. Οι άνθρωποι, δυστυχώς, δεν φαίνεται να διδάσκονται από το παρελθόν και την ιστορία και παρόλο που βίωσαν δύο Παγκόσμιους Πολέμους με όλα τα τραγικά τους επακόλουθα, ακόμη οδηγούνται σε πολέμους για να λύσουν τις διαφορές τους. Η εμπόλεμη σύγκρουση Ρωσίας και Ουκρανίας ήδη μετρά έναν χρόνο εχθροπραξιών και μέχρι και τώρα βρίσκεται σε εξέλιξη, με επιπτώσεις όχι μόνο στις εμπλεκόμενες δυνάμεις αλλά και στις υπόλοιπες χώρες. Χιλιάδες είναι οι νεκροί εκατέρωθεν και δεκάδες χιλιάδες οι Ουκρανοί που εκτοπίστηκαν και πήραν τον δρόμο της προσφυγιάς. Βαθιές οι συνέπειες και στην ευρωπαϊκή ασφάλεια, ενώ αισθητή είναι και η ενεργειακή κρίση, εξαιτίας της εξάρτησης των ευρωπαϊκών χωρών από τη ρωσική ενέργεια και ως εκ τούτου από την απώλεια αυτής της σημαντικής αγοράς και πηγής φτηνών υδρογονανθράκων προκύπτει έλλειψη ενέργειας, ακρίβεια και πολιτική αστάθεια. Τέλος, η συνέχιση του πολέμου καθιστά δύσκολο τον έλεγχο μιας πυρηνικής κλιμάκωσης.

Μια μείζονος σημασίας πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ευρώπη είναι και αυτή της αυξανόμενης εισροής προσφύγων και μεταναστών από τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Οι συγκρούσεις, η εντεινόμενη αστάθεια στις περιοχές αυτές, αλλά και η οικονομική κρίση έχουν οδηγήσει εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους στην αναζήτηση καταφυγίου, προστασίας και καλύτερων συνθηκών ζωής στην Ευρώπη. Το μεγαλύτερο ωστόσο κίνημα μεταναστών και προσφύγων δέχονται οι χώρες της Μεσογείου, κυρίως η Ελλάδα και η Ιταλία, ενώ σημαντικός αριθμός ατόμων χάνεται στα νερά της Μεσογείου στην προσπάθειά του να φθάσει στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Η αυξανόμενη παρουσία τους έχει δημιουργήσει έντονες κοινωνικές και πολιτικές διαμάχες στα περισσότερα κράτη-μέλη της Ένωσης και έχει οδηγήσει σε μια ανομοιογενή

κατανομή τους σε αυτά. Η έλλειψη αλληλεγγύης μεταξύ των χωρών - μελών θέτει σε κίνδυνο επιτεύγματα των προηγούμενων δεκαετιών.

Βαρύνουσας σημασίας πρόκληση αποτελεί η ηθική κρίση, η οποία επηρεάζει πολλαπλά τη σύγχρονη κοινωνία, παρόλο που η φιλοσοφία που διαποτίζει τους οραματισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ο «ανθρωπισμός», Αρχές όπως η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ελευθερία, ο διάλογος, ο ορθολογισμός τίθενται υπό αμφισβήτηση, αν και αποτελούν την απαιτούμενη συνθήκη σύστασης της ΕΕ και πρόκληση για τις σημερινές ηγεσίες. Η επικράτηση της υλιστικής νοοτροπίας συντελεί στην ανηθικότητα, τον ατομικισμό και την ηθική αδιαφορία. Τα άτομα θεοποιούν το χρήμα και συχνά εκμεταλλεύονται τον συνάνθρωπό τους για να ικανοποιήσουν τα δικά τους συμφέροντα, ισχυρά κράτη επεμβαίνουν στα εσωτερικά άλλων χωρών για να εξασφαλίσουν τον πολιτικό τους έλεγχο, ο εποικοδομητικός διάλογος για επίτευξη του δημόσιου συμφέροντος απουσιάζει. Αξίες όπως η συνεργασία, η αλληλεγγύη και η αλληλοκατανόηση υπονομεύονται, ενώ η μισαλλοδοξία, ο ρατσισμός, ο εθνικισμός εντείνονται. Όλα τα πιο πάνω, έχουν ως αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση στην πολιτική ζωή σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και τη διαμόρφωση ενός ζοφερού και δυσοίωνου μέλλοντος.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι ο Ελληνισμός, ως κατ' εξοχήν πνευματικός πολιτισμός, κληροδότησε στον κόσμο ένα σύστημα αρετών και αξιών, οι οποίες αποτέλεσαν βάθρα στήριξης τόσο του ευρωπαϊκού όσο και του παγκόσμιου. «Ό,τι είναι ο νους και η καρδιά για τον άνθρωπο είναι και η Ελλάδα για την Ανθρωπότητα» τονίζει ο Γερμανός ποιητής και φιλόσοφος Γκαίτε. Έτσι, ο Ελληνικός Πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει φάρο και οδηγό για τον αποπροσανατολισμένο άνθρωπο της σημερινής εποχής και να δώσει απαντήσεις στα μεγάλα πολιτικά, κοινωνικοοικονομικά και ηθικά ζητήματα που ταλανίζουν τη σύγχρονη κοινωνία. Ποιες όμως είναι οι άφθαρτες ελληνικές αξίες και αρετές, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν σημεία αναφοράς και να συμβάλουν αποτελεσματικά στη δημιουργία ενός πιο ειρηνικού και ανθρώπινου κόσμου;

Η ελευθερία σε όλες της τις μορφές, πολιτική, εθνική, πνευματική, ηθική και ψυχική. κατέχει προεξάρχουσα θέση στις αξίες που μεταλαμπάδευσε ο Ελληνισμός στην οικουμένη. Αψευδής μάρτυρας είναι η ίδια η ιστορία, αφού μέσα από ιστορικά παραδείγματα φαίνεται η μεγάλη αγάπη των Ελλήνων για την προάσπιση του ύψιστου αυτού ιδανικού με όποιο κόστος, μέσα από αυτόβουλη επιλογή του αγώνα και της αυτοθυσίας χωρίς εξωτερικούς καταναγκασμούς: Περσικοί Πόλεμοι στην αρχαιότητα Ελληνική Επανάσταση του 1821, Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος στα νεότερα χρόνια. Οι Έλληνες μέσω του αγώνα τους επιδίωκαν καταξίωση της Αρετής. Στα κλασικά χρόνια, η Ελευθερία ταυτίστηκε ως έννοια με την ευτυχία «Τό εϋδαιμον τό ελεύθερον, τό δ' έλεύθερον το εϋψυχον», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Θουκυδίδης. Η Ελευθερία είναι απόρροια της ευψυχίας και της γενναιότητας, αφού ο ελεύθερος είναι γενναίος και ο γενναίος ελεύθερος. Τέλος. Με την επίμονη αναζήτηση της αλήθειας επιδίωκαν να απελευθερώσουν το πνεύμα από τα δεσμά της άγνοιας αλλά και κάθε μορφή υποτέλειας (πνευματική, ηθική, οικονομική). Ο μεγάλος μας εθνικός ποιητής, αναγνωρίζοντας την τεράστια αξία του ιδανικού αυτού, εμπνέεται και συνθέτει τον «Ύμνον εις την Ελευθερίαν» το 1823, ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη η Ελληνική Επανάσταση του 1821. Ο Κωστής Παλαμάς έχει εύστοχα επισημάνει ότι «ο Σολωμός αν δεν εκράτησε όπλο, με τη λύρα πλήρωσε το μεγάλο φόρο προς την πατρίδα».

Από τα όσα προαναφέρθηκαν, διαφαίνεται ότι η αναβίωση της Ελευθερίας είναι πολύ σημαντική, αφού μπορεί να επηρεάσει θετικά διάφορους τομείς της ζωής και της καθημερινότητας. Εάν ο άνθρωπος επιτρέψει σε αυτήν να κυριαρχήσει, τότε θα τερματίσουν οι πόλεμοι, θα γίνουν σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ελευθερίες όλων των πολιτών και ταυτόχρονα τα κράτη θα λειτουργούν αυτόνομα και αυτόβουλα χωρίς τον έλεγχο ή την κατοχή ξένων δυνάμεων. Παράλληλα, το άτομο θα μπορεί να βιώνει τη ζωή του άφοβα και χωρίς τους περιορισμούς ενός ανελεύθερου καθεστώτος, να δραστηριοποιείται επαγγελματικά, αποκτώντας την οικονομική του ανεξαρτησία, καθώς και να διαμορφώσει ένα ελεύθερο πνεύμα, απαλλαγμένο από προλήψεις, προκαταλήψεις και στερεότυπα. Με αυτό τον τρόπο θα κατορθώσει να προσεγγίσει τον συνάνθρωπό του, να συνδεθεί με αυτόν ουσιαστικά και εν τέλει να ευτυχήσει.

Μια άλλη αξία του ελληνικού Πολιτισμού, άρρηκτα συνυφασμένη με αυτήν της Ελευθερίας είναι η Δημοκρατία, όχι απλά ως ένα σύστημα διακυβέρνησης, αλλά ως φιλοσοφία και τρόπος ζωής. Για την πραγμάτωσή της απαιτεί πολίτες με βαθιά παιδεία, γι' αυτό και γεννήθηκε στην αρχαία Αθήνα του 5^{ου} αι π.Χ., όταν η πόλη κατόρθωσε να φτάσει σε υψηλά επίπεδα πνευματικής ανάπτυξης. Η Δημοκρατία συνδέεται επίσης με άλλες πολιτικές αξίες όπως ισονομία, ισοπολιτεία, ισηγορία, αξιοκρατία. Η συνειδητοποίηση του αληθινού νοήματος αυτών των όρων εξασφαλίζει τον σεβασμό στους γραπτούς και άγραφους νόμους και θεμελιώνει την ιδέα της ελευθερίας και της ισότητας. Με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζονται φαινόμενα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας και ενισχύεται η αλληλοκατανόηση. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι προωθείται ο διάλογος με στόχο τη γόνιμη ανταλλαγή απόψεων και τη σύνθεση για την επίλυση των σύγχρονων προβλημάτων. Μέσω της Δημοκρατίας, ακόμη, στηρίζεται και η ανάληψη πρωτοβουλίας από πλευράς των πολιτών, η αυτενέργεια και η ενεργός συμμετοχή τους στα κοινά. Στην αρχαιοελληνική αντίληψη ο ενεργός δημοκρατικός πολίτης ήταν αυτός που δρούσε με απώτερο σκοπό το καλό του συνόλου, αφού μόνο με την ευημερία της πόλεως θα ήταν εφικτή και η προσωπική ευημερία. Δημοκρατικός πολίτης συνεπακόλουθα δεν ήταν αυτός που γινόταν παθητικός δέκτης των κοινωνικών και πολιτικών δρώμενων, αλλά ο πολίτης που παρακολουθούσε και συμμετείχε στις υποθέσεις του κράτους. Αυτή τη θεμελιακή αντίληψη για τον ρόλο και την αποστολή του Πολίτη, μας μεταφέρει ο Θουκυδίδης δια στόματος Περικλή στον «Επιτάφιο», πως ο πολίτης που δεν συμμετέχει στα κοινά είναι αχρείος, μίasma για την πόλη. Είναι επικίνδυνος, γιατί η αδιαφορία του μπορεί να αποβεί μοιραία για τη Δημοκρατία.

Επιπρόσθετα, θεμελιακή αξία του Ελληνισμού, της οποίας η αναβίωση και εδραίωση κρίνεται ως επιτακτική ανάγκη για την απάμβλυνση των σύγχρονων προβλημάτων είναι αυτή του Ανθρωπισμού. Οι αρχαίοι Έλληνες με το πλαστικό τους βλέμμα συνέλαβαν ως την πιο όμορφη απ' όλες τις μορφές, τη μορφή του ανθρώπου, πίστεψαν με όλη τη δύναμη της ψυχής τους πως η ανθρώπινη φύση, αν και θνητή, αποτελεί το θαύμα της δημιουργίας και πως ο άνθρωπος έχει σε αυτόν τον κόσμο έναν και μοναδικό σκοπό: να εξυψωθεί ηθικά και πνευματικά. Έτσι, στεφάνωσαν τη σεβάσμια αυτή μορφή με τις μεγαλύτερες αρετές, την αρετή του Λόγου και της Παιδείας, αναγνωρίζοντας ότι μπορεί τις άπειρες δυνατότητές του να τις αξιοποιήσει προς όφελος της κοινωνίας του.

Αναλυτικότερα, το ανθρωπιστικό ιδεώδες καλλιεργεί στο άτομο ηθικές αξίες, όπως η υπευθυνότητα, η ευπρέπεια και η ανιδιοτέλεια. Η επικράτηση τέτοιων αξιών κρίνεται αναγκαία ειδικά στις μέρες μας, που παρατηρείται ηθική χαλάρωση, αδιαφορία και απάθεια

για τον συνάνθρωπο και τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου. Διδάσκει στον άνθρωπο τα δικαιώματα, αλλά και τις υποχρεώσεις που έχει ως πολίτης αλλά και οξύνει την κριτική του ικανότητα, ώστε να δίνει λογική εξήγηση σε όσα συμβαίνουν γύρω του, να προβληματίζεται, να αποφασίζει και να δρα. Σε συλλογικό επίπεδο, ο ανθρωπισμός συμβάλλει στη διαμόρφωση ευοίωνων συνθηκών για την κοινωνική ολοκλήρωση του ατόμου. Προωθεί κοινωνικές αξίες όπως ο σεβασμός, η φιλία και η αλληλεγγύη, που προάγουν την κοινωνική ευημερία και ευρυθμία, τη συναδέλφωση ανθρώπων και λαών, την αποδοχή του διαφορετικού και τη διακρατική συνεργασία.

Συγκεφαλαιώνοντας, σήμερα διαπιστώνουμε ότι οι πανανθρώπινες αξίες που με τόσο κόπο και αίμα κατακτήθηκαν διά μέσου των αιώνων, έχουν αποδυναμωθεί εξαιτίας της θεοποίησης του χρήματος και των υλικών αγαθών. Η ανάγκη αναστήλωσης και ενίσχυσης του ρόλου των πανανθρώπινων αξιών στη ζωή μας, στον πλανήτη ολόκληρο, είναι επιτακτική. Χωρίς τις αξίες αυτές δεν μένει παρά ο κατήφορος και η καταστροφή. Εθνική υποθήκη του εκφραστή της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και του υμνητή της Ελευθερίας αποτελούν τα ακόλουθα λόγια: «Κλείσε στην ψυχή σου την Ελλάδα και θα αισθανθείς να λαχταρίζει μέσα σου κάθε είδος μεγαλείου».

Χριστοφόρου Έλενα, Γ31